

Hvagar gongur leiðin?

Hesin spurningur er enn ekki svaraður, tí royni eg at seta hann einaferð afturat

Eg eri ekki óð. Eg eri ein kvinna, sum havi hug at siga mína hugsan um »málstríð-
id«, sum hefur tikið seg upp, eftir at nýggja orða-
bókin kom út. Eg eri ikki óð, men eg veit, at tað eru menn, ið halda, at um konu-
fólk ikki hyggja burtur, smædnar ella líkasælar, tá ið okkurt kjak stingur seg upp, ja, so eru tær »óðar«.
Tað eri eg ikki.

Málstríðið hevur nortíð við meg, tað er rætt. Eg ætlaði ongantið at gera so nógv burturúr, men eftir at so nógv ljót orð hava verið at lirið í ymskum bløðum, tykir tað mær, at nógvir av hesum annars so gløggu greinahøvundum, hava misskilt »tær óintelligentu krimpurumpurnar, sum óðar mæla til bókabrenning«.

Eftir at eg hevði sagt mína hugsan í fimmaranum herfyri, helt eg, at nógv var eftir at siga, tíðin er knøpp í slíkari sending, og tað ræður um at fáa sum mest av ymskum sjónarmiðum við. Tí ætli eg at greiða frá míni hugsan um orrustuna í hesum blaðnum í staðin.

Tað skulu tvey um at klandrast.

Í hesum stríðnum skal eg ikki fara at peika út »tey góðu« ella »tey óndu«. Báðir veingir í klandrinum hava fingið ilt onkustaðni, tað er eyðsæð. Tey, sum hava staðið á odda fyri málkósini higartil, óttast, at málið kann fara fyri skeyðið, um vit ikki allatíðina røkta tað og royna at styrkja tað móti ágangi. Fyri tey hevur tað týðning, at málið er livandi, sterkt og vakurt, ikki tí at málið hevur størri týðning enn fólk, ið sum eigur tað, men av tí at fólk ið heldur uppat at verða fólk, í tí løtu málið er gloymt. Somuleiðis missa vit hvønn dag burturav okkara samleika sum serstakt fólk, so hvørt sum málið fer at líkjast enskum ella donskum.

So eru onnur, sum ikki halda tað vera neyðugt at gera so nógv burturúr málinum, tað er hóast alt eitt amboð, sum fólk skulu kunna brúka, og um vit gera tað alt ov fínt og viðbrekið, torir eingin at nýta tað, tí »hvat nú um eg sigi okkurt skeiðt ella geri onkran óbólitaligan skáða«.

Eg haldi, at bæði hesi sjónarmið eiga at kunna geva málinum okkurt munagott, men tað krevur, at vit halda uppat at siggja hvønn annan sum figgindar og heldur royna at lurta eftir hvørjum øðrum og skilja kenslurnar, sum leika í.

Hvat bagir málrættarkósini?

Hví vil nakar gera tað til sína sök at stríðast fyri rættinum at tosa hálvbrotið? Henda spurningur havi eg sett mær, men eg má viðganga, at tað er ringt at siggja, hvat hægri mál býr í, at menn heldur vilja siga forbeta enn bota ella batna, gymnastik heldur enn fimleik, matematik heldur enn støddfrøði osfr.. Sjálvandi skulu teir sleppa tað, eingin hevur nakrantíð noktað teimum tað heldur, og tað er júst tí, at eg undrist á teirra ofta hatsku framferð. Eingin noktar teimum at siga tað teimum lystir, so hvat er tað, sum bagir?

Jú, hetta landið hevur sett sær fyrri at lona fólk fyri at gera tað arbeiðið, sum krevst, til tess at fólk kunnu fáa nýggja føroyska orð um nýggja hugtøk, og fyri at tey kunnu vegleiða tey, sum vanda sær til teirra við spurningum um málið. Sjálv haldi eg, at tað riggar sera væl, eisini at tey, sum sita við hesum arbeiði, ikki eru ágangandi ella fordóm-
andi, men heldur lítillátin og hjálpsom. Eg havi ongantið kent tað, sum nakar hevur trúttat nakað oman-
yvir meg, men havi altíð hildið tað verið stuttligt at siggja, at tað í flestu førum ber til at smíða góð, skilg orð, sum eru løtt at minnst og sum falla vakurt inn í málið, fyri heilt nýggja og fremmand fyrbrigði. Hetta er fyri mær ein hin besta tryggin fyri, at føroyingar altíð fara at kunna nýta føroyska málið, og eg haldi, at tey, ið gera hetta arbeiðið við hegni og hugflogi, eiga tókk uppiborna.

Tá ið tey so ikki fáa tókk men heldur skitin orð, kundi eg hugsað mær, at tey, sum finnast at, fóru djúpri í sínum atfinningum; hvat er tað, tey vilja? Ein av hesum atfinningarsomu segði bart út í Sosialinum, at tað var ikki skipanin sum so, ella stovninum, sum bagdi nakað. Nei, hevði hann sloppið at sita har og rátt fyri borgum, heldur enn onkur »lærður professari«, so hevði alt verið í finasta lagi... Alvaratos er hetta ikki eitt sindur jánkasligt at føra fram?

Føroyska undirbrotligheitin

Ofta haldi eg, at tað eru undirlutakenslur, sum birta uppundir atfinningarnar. Ikki tí at eingin má finnast at nokrum, trygðugt so, tað er altíð okkurt, sum kundi verið bót um.

Men sum eg longu havi

Tóta Árnadóttir skrivur. Mynd kalmar

sagt, er otta ringt at bera eyga við nakra veruliga orð-
sök til herferðirnar, sum menn luttaka í. Sjálvandi er tað troystandi allatíðina at verða rættarður, tí hetta ella hatta orðið er skeiðt. Men er hetta veruliga, nakað tit dagliga uppliva, ella taka tit alla vælmeinta vegleiðing sum eitt sjálvrættvíst duk í høvðið?

Eg haldi, tað var Eyðun Andreassen, sum segði okkurt um, at tað er sera álvar-
samt fyri eitt fólk at hoyra, at hetta ella hatta orðið, sum tað nýtir, er skeiðt. Ja, fólk-
ið kann lættliga fáa ta kenslu, at tað er tað sum er skeiðt. Eg havi eisini fleiri ferðir upplivað at verið rættað, tá ið eg havi sagt okkurt, og eg haldi eisini, at tað ofta er ein óstórligur framferðarháttur at hava at fólk, tí tey siga okkurt, sum ein ikki sjálvur hevði sagt. Men hetta er ikki nakað, sum bara tey »málkønu«
gera. Eg havi óteljandi ferð-

ir fingið at vita frá fólk, at »pinadoyð, sum tú altíð skalt verða føroysk«... og her er »føroyskt« nýtt sum ein illbøn.

Leggið til merkis, at her eri tað ikki eg, sum sigi fólk, hvat ið tey skulu siga, men bara tað, at tey hoyra, at onkur nýtir øðrvísi orð enn tey, er nóg mikið til at tey kenna, at onkur gongur teimum ov nær. Niðurstøð-
in hesum viðvíkjandi má verða, at ein má vera varin, um ein hevur hug at rætta onnur. Og um ein yvirhøvir skal gera tað, má tað vera tí, at okkurt endamálið er við tí, annað enn at øll skulu tosa sum ein sjálvur.

Skal málið rekjast?

Er nakað endamálið við at royna at styrkja føroyska málið? Skal tað ikki bara hava frið og vaksa vilt og fritt okkum øllum at gigni? Um so var, at líkindi vóru til, at málið vann á øllum ágangi, uttan at nakað ar-

beiði kravdist til at stuðla tí, so var einki at hugsa um. Men í løtuni er tað so, at málið hevur ikki meira enn fótad sær eftir langa tíð av vanvirðing og niðurtraðking.

Og eg haldi tað vera ábyrgdarleyst av útbúnum monnum at billa fólk inn, at allur vandi er av og at vit bara skulu lata standa til og sleppa øllum, sum onkursvegna er komið inn í málið, inn um. Eg nýti eitt so sterkt orð sum ábyrgdarleyst, um hesar menn, tí teir lást, sum tað ongantið í heims-
søguni er komið fyri, at mál vegna ágangi uttan úr heimi og vanrøkt og líkasælu heima eru farin í søguna og eru gloymd av teimum, sum áttu tað.

Og saman við tí hvarv mentanin og fólk, sum tað bar.

Lagnan hjá øðrum málum

Okkum nýtist ikki at fara so

langt, øll kenna dømið úr Hetlandi. Írland hevur eisini verið fyrri stórum missi, eins og flestu keltisku ment-
anninar annars, sum eru køvðar undir ensku ella fronsku stórmentaninum. Í summar vitjaði eg vinfólk í Fraklandi, sum søgdu mær at fyrri 100 árum síðani tosaði bert 1/4 av fólkinum í Fraklandi franskt sum silt fyrsta mál. Restin tosaði øll mógulig ymisk mál, sum nú flestøll eru farin í søguna. Brotyingin hendir skjótt, serliga um fólk missa kær-
leikan til silt egna mál og halda uppat at læra børnini at vanda sær um henda grip tey fáa í vögguávu. Í Ír-
landi eru nógv foreldur, sum velja at senda børn síni í enskan skúla hóast móður-
mál teirra er gælískt. Orsøk-
in er, at tey vænta, at børnini á henda hátt verða betur fyri, tá ið tey seinni skulu til víðari lesnað, sum fer fram á enskum. Minnir hetta ikki um tær røddir, sum mæla til sum mest av donskum og sum minst av føroyskum her heima? /slitið av hesi kós er ikki ringt at spáa um og sæst longu í meginparti-
num av Írlandi. Børnini, sum vaksa til, verða fremmi-
and fyrri málinum, knarra um, at tað, nú tað er so nær gravarbakka, er vordíð skyldug lærugrein, tað er so ringt at læra, so óviðkomandi. Fyri tey er tað at læra Gælískt vordíð sum tað at vit læra norrønt, við tí muni, at meðan vit kunnu kenna norrønt aftur sum rótina til málið vit tosa í dag, er bein-
leiðis bandið millum fortíð og nútíð kvett fyri Ír-
ar, sum hava enskt sum móðurmál. Eg veit um frísk ungfólk, sum kenna hetta sum ein stóran sakan.

Er málið yvirhøvir hött?

At siga at eingin vandi er á ferð, tí at vanligi føroying-
urin bar málið munn av munn ið öldir, uttan nakra stýrða hjálp, er at verða syrgiliga góðtrúgvín. Regin Eikholm átti at vitað, at mál sum liva í mentan barnari á mannammuni, eru fyrri harð-
asta ágangi, tá ið hendan sum frálíður fær kapping frá fremmandari mentan. Myndin av havnarungdómi sum algoystur fer í hernað tí lívsæðrin MTV verður kvett, er eitt tað skilgasta prógv um, at kvæðini og sagnirnar ikki longur eru tað sum liggur fremst í hugaheiminum hjá flestu føroyingum. At mong ung í dag eisini duga at virðis-
mæta ríkið við t.d. dansi-
num er at fegnast um, men harfrá til at sammeta ment-
unartilbøðið í dag við tað